

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 385/2012-63

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu Jána Auxta a zo sudcov Ľubomíra Dobríka a Rudolfa Tkáčika na neverejnom zasadnutí 21. januára 2014 vo veci prijatej sťažnosti spoločnosti RINGIER Slovakia, a. s., Prievozská 14, Bratislava, zastúpenej advokátom JUDr. Jánom Havlátom, advokátska kancelária HAVLÁT & PARTNERI, Rudnayovo námestie 1, Bratislava, pre namietané porušenie jej základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky a práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011 takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo spoločnosti RINGIER Slovakia, a. s., na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1 a 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd rozsudkom Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011 p o r u š e n é b o l i .
2. Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a ď a l š i e k o n a n i e .

3. Krajský súd v Bratislave je povinný uhradiť spoločnosti RINGIER Slovakia, a. s., trovy právneho zastúpenia v sume 531,40 € (slovom päťstotridsaťjeden eur a štyridsať centov) na účet jej právneho zástupcu JUDr. Jána Havláta, advokátska kancelária HAVLÁT & PARTNERI, Rudnayovo námestie 1, Bratislava, do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti spoločnosti RINGIER Slovakia, a. s., nevyhovuje.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 25. októbra 2011 doručená sťažnosť spoločnosti RINGIER Slovakia, a. s., Prievozská 14, Bratislava (ďalej len „sťažovateľka“), ktorou namieta porušenie svojho základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011. Ústavný súd uznesením č. k. III. ÚS 385/2012-39 z 23. augusta 2012 prijal sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie.

Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že proti sťažovateľke sa žalobou podanou Okresnému súdu Bratislava II (ďalej len „okresný súd“) domáhal žalobca svojho práva na ochranu osobnosti podľa ustanovení § 11 a nasledujúcich zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“). Okresný súd vydal vo veci sťažovateľky 14. septembra 2007 rozsudok, ktorým uložil sťažovateľke povinnosť uverejniť ospravedlnenie v špecifikovanom denníku a nahradiť žalobcovi nemajetkovú ujmu sumou 1 000 000 Sk (33 193,92 €).

O odvolaní, ktorým sťažovateľka napadla predmetný rozsudok, rozhodol krajský súd namietaným rozhodnutím, ktorým prvostupňový rozsudok v časti výroku, ktorým bola sťažovateľke uložená povinnosť ospravedlniť sa žalobcovi, potvrdil a v časti výroku o priznaní náhrady nemajetkovej ujmy v sume 1 000 000 Sk (33 193,92 €) zrušil a vec vrátil krajskému súdu na nové konanie.

Podľa názoru sťažovateľky krajský súd namietaným rozsudkom v časti, v ktorej potvrdil výrok rozsudku prvostupňového súdu o povinnosti sťažovateľky uviesť ospravedlnenie, porušil jej základné právo zaručené čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy a právo zaručené čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru.

Sťažovateľka v sťažnosti argumentuje odvolávajúc sa na judikatúru štrasburských orgánov ochrany práva k otázkam rozsahu a obsahu slobody prejavu, ktoré zdôraznili, že *„článok 10 nechráni iba podstatu vyjadrených myšlienok a informácií, ale takisto formu, prostredníctvom ktorej sú rozširované. Ochrana urážajúcich, šokujúcich alebo znepokojujúcich myšlienok tvorí súčasť požiadaviek pluralizmu, tolerancie a liberálneho myslenia, bez ktorých neexistuje žiadna demokratická spoločnosť.“*

Sťažovateľka v kontexte svojho prípadu poukazuje na podstatne širšie hranice prípustnosti kritiky osôb verejného záujmu, ktoré sa spravidla vedome otvorene vystavujú podrobnému skúmaniu zo strany novinárov a širšej verejnosti, a sú tak povinné prejavovať väčšiu mieru tolerancie v prípade kritiky ich konania.

Sťažovateľka formuluje rozsah novinárskej slobody zahŕňajúcej aj možnosť preháňania či provokácie a aj interpretovania faktov, pričom citujúc nález Ústavného súdu Českej republiky poukazuje na potrebu rešpektovania špecifik bežnej periodickej tlače určenej na informovanie najširšej verejnosti, ktorá v niektorých prípadoch môže pristúpiť k určitým zjednodušeniam, kde nemožno bez ďalšieho tvrdiť, že každé takéto zjednodušenie či skreslenie nutne vedie k zásahu do osobnostných práv dotknutých osôb, pretože len veľmi ťažko možno trvať na úplnej presnosti skutkových zistení, a preto významné musí byť podľa sťažovateľky to, aby celkové vyznenie určitej informácie zodpovedalo skutočnosti.

Sťažovateľka ako nekompatibilné s princípmi ochrany slobody prejavu hodnotí závery namietaného rozsudku krajského súdu, ktorý informácie o nervovom kolapse žalobcu uverejnené v špecifikovanom denníku v článkoch s názvom „*Nervový kolaps!*“ a „*M. prežíva najťažšie chvíle vo svojom živote!*“ kvalifikoval ako neprípustné hodnotiace úsudky a správanie žalobcu nepovažoval za neprístojné do takej miery, aby bolo možné výrazy v dotknutých článkoch použité hodnotiť ako primerané.

Podľa sťažovateľky krajský súd na jednej strane informácie o nervovom kolapse žalobcu a o jeho zlom psychickom stave považoval za hodnotiace úsudky, u ktorých ako takých neprichádza do úvahy hodnotiť ich pravdivosť či nepravdivosť, no na strane druhej nevyvodil z toho tomu zodpovedajúce závery a rozhodol v rozpore s európskym štandardom ochrany slobody prejavu. Na tomto mieste sťažovateľka dôvodí, že označené informácie mali podľa jej názoru povahu hodnotenia relevantných faktov a boli primeraným hodnotením správania žalobcu, ktoré malo dostatočný faktický podklad a predstavovalo viac či menej voľnú interpretáciu v kontexte týchto faktov:

«-očakávané víťazstvo v prezidentských voľbách malo byť žalobcovým veľkolepým návratom do významnej politickej a ústavnej funkcie, namiesto toho išlo o jeho ďalšiu porážku,

-politické pôsobenie žalobcu po porážke v parlamentných voľbách v roku 1998 bolo sprevádzané len politickými prehrami,

-o žalobcovi je všeobecne známe, že problematcky znáša politické prehry (napríklad jeho „lúčenie“ v STV v roku 1998) a že sa nedokáže ovládať,

-napriek jeho sľubu, že sa počas volebnej noci porozpráva s novinármi, objavil sa až ráno o 9.15 hod, pričom k svojej prehre sa „vyjadril“ čudesným vypiskovaním,

-odborník z oblasti psychiatrie sa vyjadril, že nie je prekvapujúce, ak zhoda všetkých nepriaznivých okolností žalobcu „položila“,

-sa tak vyjadrili spolupracovníci žalobcu,

-z výzoru žalobcu po volebnej noci,

-z chovania žalobcu, ktorý, okrem známeho vypiskovania ako svojho „posolstva“ verejnosti, ešte aj odmietol podať víťazovi volieb ruku a zagratulovať mu.»

Sťažovateľka dôvodí, že vzhľadom na kontext článkov, ako aj na všetky ďalšie uverejnené informácie je zrejmé, že použitý termín nervový kolaps, resp. vyjadrenia o zlom psychickom stave žalobcu nemali ambíciu hodnotiť jeho zdravotný stav, ale boli použité v tom zmysle, že *«(ľudovo povedané) žalobca stratil nervy, že na zodpovedajúcej úrovni nezvládol svoju volebnú porážku. Výroky boli teda laickým a obrazným zhodnotením správania žalobcu a vyjadrením skutočnosti, že nedokáže znášať prehry. Išlo do určitej miery o nadsážku. To potvrdzuje aj to, ako uvádza sám žalobca, že v článku použitý pojem „nervový kolaps“ medicína nepozná.»*. Ako podporný argument sťažovateľka uvádza, že články obsahovali dostatok informácií na to, aby si čitateľ sám urobil vlastný názor na správanie žalobcu.

V ďalšej rovine sťažovateľka predostiera argumentáciu o charaktere informácií v článkoch obsiahnutých a s tým súvisiacim postavením žalobcu ako osoby verejného záujmu, ktorý ako zúčastnený kandidát prezidentských volieb, s ktorými obsah článkov súvisel, si musel byť vedomý toho, že aj vo fáze po uskutočnení volieb bude jeho správanie vystavené podrobnému skúmaniu a hodnoteniu zo strany novinárov a širokej verejnosti a ako politik patriaci do kategórie osôb, u ktorých je rozsah ochrany najužší, bude teda musieť prejavíť väčšiu mieru tolerancie.

Podľa názoru sťažovateľky výroky dotknutých článkov o nervovom kolapse žalobcu mali síce provokatívny charakter, išlo ale o vyjadrenie obrazné, ktoré vzhľadom na správanie žalobcu bolo absolútne priliehavé, práve jeho neprístojným správaním vyprovokované a ako také spadajúce do rozsahu novinárskej slobody poskytujúcej aj možnosť prehánania až provokácie.

Podľa vyjadrenia sťažovateľky dôvody, o ktoré sa vo svojom rozhodnutí krajský súd oprel, sú paradoxne popretím jeho predchádzajúcich záverov, keď krajský súd na jednej strane uznáva široký rozsah slobody prejavu a na strane druhej sa v konečnom dôsledku prikláňa k tradicionalisticko-formalistickému uplatneniu slobody prejavu v praxi. Podľa sťažovateľky sa záver súdu o porušení práva žalobcu na ochranu osobnosti nezakladá na exaktných dôvodoch, resp. argumentácii, ale v podstate len na subjektívnom posúdení,

podľa ktorého formulácie zvolené v článkoch neboli nevyhnutné a primerané, čo sú otázky, ktoré neprináleží súdu riešiť. Argumentáciu súdu sťažovateľka považuje za odporujúcu štandardu ochrany slobody prejavu, pretože táto novinárom poskytuje aj možnosť preháňať a provokovať, čo podľa sťažovateľky logicky vylučuje možnosť použité výrazy vyjadrujúce subjektívny názor novinára skúmať z hľadiska toho, či sú pre účely informovania verejnosti nevyhnutné. Proti záverom namietaného rozhodnutia krajského súdu, ktorý takto použité výrazy hodnotil ako slúžiace len na pritiahnutie pozornosti čitateľskej verejnosti, sťažovateľka argumentuje judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej *„je pochopiteľné, že tlač sa snaží upútať pozornosť čitateľov a tento zámer je legitímny, ak slúži popri podpore predaja novín aj na určité objasnenie udalostí, teda zámerom je upútať verejnosť na riešenie určitej spoločenskej otázky“*. Aj závery rozhodnutia krajského súdu, v ktorých tento kvalifikoval v dotknutých článkoch použité výrazy ako vybočujúce zo všeobecne uznávaných medzí pravidiel slušnosti a ohľaduplnosti, spochybňuje sťažovateľka citáciou judikatúry ESLP, podľa ktorej *„článok 10 nechráni iba podstatu vyjadrených myšlienok a informácii, ale takisto formu, prostredníctvom ktorej sú rozširované“*, a vyjadruje stanovisko, podľa ktorého požiadavka ohľaduplnosti v kontexte politickej debaty jednoducho nemá miesto. Sťažovateľka dodáva, že krajský súd ani neodôvodnil, prečo v článkoch použité výrazy hodnotil ako odporujúce dobrým mravom, osočujúce, urážlivé a znevažujúce, a na ilustráciu poukazuje na konkrétne rozhodnutia ESLP, v ktorých za akceptovateľnú realizáciu slobody prejavu tento považoval výrazové prostriedky takej expresivity, ktorým sa v dotknutých článkoch použité, podľa názoru sťažovateľky *„neškodné“* výrazy ani nepribližujú, čo svedčí podľa sťažovateľky o rozpätí hraníc slobody prejavu širšom, než aké pripustil krajský súd vo svojom rozhodnutí. Sťažovateľka zdôrazňuje, že relevantnou otázkou v prerokováanej veci nebolo posúdenie primeranosti použitých výrazových prostriedkov, ale naopak, primeranosti zásahu do slobody prejavu, a uvedenou otázkou sa súd v podstate podľa jej názoru nezaoberal. Ďalej sa v rámci svojej argumentácie sťažovateľka venuje vyvráteniu záverov krajského súdu, podľa ktorých v článku obsiahnuté jednoznačné tvrdenie o nervovom kolapse a zlom psychickom stave žalobcu ponechalo čitateľovi minimálny priestor s takýmto hodnotením polemizovať a vytvoriť si vlastný názor, a na tomto mieste sťažovateľka uvádza, že článok obsahoval všetky relevantné skutočnosti, z ktorých boli

závery článku vyvedené, čo pre čitateľa vytváralo dostatočnú možnosť urobiť si vlastný úsudok. Argumentáciu v tomto smere ešte sťažovateľka dopĺňa odkazom na judikatúru EŠLP, ktorá za relevantnú nepovažuje skutočnosť, ako čitateľ vnímal alebo mohol vnímať obsah článku, ale naopak, za relevantnú považuje otázku, či novinári informovali o otázkach verejného záujmu.

V závere sťažovateľka zdôrazňuje, že si je vedomá, že sloboda prejavu nie je bezbrehá, a preto nemožno uverejňovať akékoľvek hodnotiace úsudky, teda úsudky prehnané, excesívne, ktoré nemajú žiaden faktický základ; v dotknutých článkoch však podľa názoru sťažovateľky nešlo o takéto prípady, pretože ich skutkový základ bol jasný a nepochybný, a to, že sa konajúci súd pri hodnotení relevantných skutočností subjektívne nestotožnil s autorom predmetných článkov, ešte nebolo dostatočným dôvodom na postih citovaných výrokov. Sťažovateľka uzatvára argumentáciu uvádzajúc, že práve pre skutočnosť, že hodnotiace úsudky majú subjektívny charakter, nie je neobvyklé, že dve osoby sa v hodnotení nemusia zhodnúť, a to je jadrom a podstatou demokratickej spoločnosti, t. j. možnosť existencie plurality názorov bez toho, aby jeden alebo druhý názor bol postihnutý.

Sťažovateľka na základe uvedenej argumentácie v závere sťažnosti žiada, aby ústavný súd vo veci rozhodol nálezom, v ktorom by vyslovil porušenie jej základných práv podľa čl. 26 ods. 1, 2 a 4 ústavy a práv podľa čl. 10 ods. 1 a 2 dohovoru *rozsudkom* krajského súdu sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011, označený rozsudok zrušil, vrátil vec krajskému súdu na nové konanie a priznal jej náhradu trov právneho zastúpenia.

Krajský súd, zastúpený jeho podpredsedníčkou, v liste sp. zn. Spr 3530/12 doručenom ústavnému súdu 2. októbra 2012 odkázal na odôvodnenie namietaného rozsudku, ktoré sa podľa názoru podpredsedníčky krajského súdu so všetkými vecnými námietkami sťažovateľky prezentovanými v odvolaní dostatočne vysporiadalo. Vo svojom stanovisku podpredsedníčka krajského súdu uviedla: *„V rámci odôvodnenia predmetného rozsudku odvolací súd okrem iného uviedol, že v preskúmvanej veci považoval za rozhodujúce posúdenie výrokov o nervovom kolapse navrhovateľa a jeho zlom psychickom stave z toho hľadiska, či išlo o nepravdivé skutkové tvrdenia alebo*

o neprípustné hodnotiace úsudky. Hodnotiaci úsudok vyjadruje subjektívny názor, zaujíma sa ním určitý postoj k danému faktu tak, že sa hodnotí z hľadiska správnosti a prijateľnosti, a to na základe vlastných subjektívnych kritérií, ide teda o názor opierajúci sa o vlastné subjektívne kritéria; hodnotiaci úsudok preto nemožno dokazovať, je však potrebné u neho skúmať, či sa zakladá na pravdivej informácii, či forma jeho verejnej prezentácie je primeraná a či jeho základnou, primárnou motiváciou nie je zneváženie či škandalizácia dotknutej osoby.

V danej právnej veci odvolací súd síce prisvedčil argumentácii odporcu, že zo strany autorky článku išlo nepochybne o hodnotiace úsudky, jej subjektívne názory vyvedené zo správania a výzoru navrhovateľa v deň prezidentských volieb, ako aj z poznania jeho správania vo verejnom (politickom) živote v minulosti, avšak následne explicitne uviedol, že takéto hodnotiace úsudky autorky článku bolo potrebné posúdiť v tom smere, či boli podložené objektívne existujúcimi faktami, teda či na ich základe bolo možné k vysloveným hodnotiacim úsudkom spoľahlivo (rozumne, resp. logicky) dospieť a či boli primerané a prijateľné čo do formy ich prezentácie a podania verejnosti. Po takomto posúdení odvolací súd dospel k záveru, že len na základe objektívne existujúcich faktov (rozvedených v odôvodnení rozsudku) nie je možné považovať vyvedený hodnotiaci úsudok o nervovom kolapse navrhovateľa a jeho zlom zdravotnom stave za adekvátne a primerané týmto zisteniam, kedy použité zveličujúce výrazy vybočili z medzí nutných k dosiahnutiu sledovaného a spoločensky uznávaného účelu, a to sprostredkovať verejnosti reakciu neúspešného kandidáta v prezidentských voľbách. Hodnotiaci úsudok tak pôsobil difamačne vzhľadom na expresívne prehnané vykreslenie porážky navrhovateľa ako nervového kolapsu s vážnym dopadom na jeho psychický stav vo verejnosti a prioritne tak slúžil na pritiahnutie pozornosti čitateľskej verejnosti ako na dosiahnutie legitímneho cieľa v podobe informovania verejnosti. Podľa názoru odvolacieho súdu tak hodnotiace úsudky vybočili z medzí všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti a ohľaduplnosti, čím stratili charakter korektného úsudku, a tým sa ocitli mimo medzí právnej ochrany.

Odvolací súd sa v rámci odôvodnenia svojho rozhodnutia dostatočným spôsobom vysporiadal aj s otázkou prekročenia miery zjednodušenia či skreslenia skutočností, ktorá je v bežnej tlači prípustná, s otázkou postavenia navrhovateľa ako osoby verejného záujmu, ktorá musí znášať oveľa väčšiu mieru tolerancie k médiám, zodpovednosti odporcu ako

vydavateľa aj za prevzaté výroky, tvrdenia a citácie spolupracovníkov navrhovateľa, ako aj s ďalšími argumentmi odporcu, pričom ich ďalšie uvádzanie by bolo len ich opakovaním.

V kontexte vyjadrenia referujúcej sudkyne a dôvodov obsiahnutých v odôvodnení predmetného rozsudku sa stotožňujem s právnym záverom, ku ktorému odvolací súd vo svojom rozhodnutí dospel, t. j. že článok bol objektívne spôsobilý zasiahnuť do osobnostných práv navrhovateľa, privodiť mu ujmu na jeho cti a vážnosti a bol tak objektívne spôsobilý spochybníť osobu navrhovateľa, najmä z hľadiska jeho duševného zdravotného stavu, v súvislosti s výkonom verejnej funkcie a navádzať nepriamo k úvahám o jeho zdravotnej spôsobilosti zastávať verejné funkcie, v dôsledku čoho bolo uverejnenie týchto hodnotiacich úsudkov spôsobilé negatívne ovplyvniť spoločenské hodnotenie navrhovateľa, jeho ďalšie postavenie a uplatnenie najmä v politickom živote.

Z tohto hľadiska preto legitímny cieľ ochrany osobnostných práv navrhovateľa nevyhnutne musel prevážiť spôsob, akým odporca uplatňoval právo na slobodu prejavu.“

Na základe označenej argumentácie formuloval krajský súd svoje stanovisko o tom, že označené základné právo sťažovateľky zaručené ústavou a jej právo zaručené dohovorom porušené neboli.

V závere listu podpredsedníčka krajského súdu tiež vyjadrila súhlas s upustením od ústneho pojednávania ústavného súdu vo veci samej v zmysle § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

V podaní doručenom ústavnému súdu 9. novembra 2012 súhlasila s upustením od ústneho pojednávania vo veci samej aj sťažovateľka. Vo svojom vyjadrení uviedla, že v celom rozsahu zotrváva na svojom návrhu a v ňom obsiahnutej argumentácii. V predmetnom vyjadrení sťažovateľka prezentovala „pre úplnosť“ túto argumentáciu:

„(i) hoci odvolací súd správne postrehol, že predmetom sporu sú hodnotiace úsudky, odvolací súd si neuvedomil, akú širokú majú novinári voľnosť (slobodu) pri formulovaní hodnotiacich súdov. Odvolací súd opomenul, že právom novinárov je preháňať a provokovať. Prístup súdu sa naopak javí rigidný a úzko formalistický, pretože súd vychádzal z nesprávnej premisy, že hodnotiace úsudky musia byť adekvátne a primerané, čo

je v zjavnej kontrapozícii s právom novinárov prehádzať, provokovať a logicky teda zveličovať. Uvedené musí platiť zvlášť v prípade osôb verejného záujmu, ak sa navyše komentuje ich správanie sa na verejnosti. Hoci súd sám uznal širokú mieru slobody novinárov pri voľbe výrazov a možnosť prehádzať, v neprospech sťažovateľa paradoxne rozhodol práve preto, že výrazy považoval za prehnané,

(ii) nebolo spochybnené, že hodnotiace úsudky mali skutkový základ, a preto ich nebolo možné hodnotiť ako prehnané,

(iii) odvolací súd opomenul, že účelom hodnotiacich úsudkov nebolo hodnotiť zdravotný stav žalobcu. Hodnotiace úsudky boli vyslovené s veľkou mierou nadsázky a z kontextu jasne vyplývalo, že boli prednesené vo význame, že žalobca ľudovo povedané stratil nervy, keď na úrovni (okrem iného aj politika a štátnika) nedokázal prijať volebnú prehru;

(iv) záver súdu o tom, že hodnotiace úsudky vybočili zo všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti a ohľaduplnosti jednoducho neobstojí. Sťažovateľ nepoužil žiadne neslušné, hrubé či vulgárne výrazy, a to napriek tomu, že predmetom hodnotenia bolo neslušné a hrubé správanie sa žalobcu,

(v) súd svoj záver o porušení práva žalobcu na ochranu osobnosti nezaložil na exaktných dôvodoch, resp. argumentácii, ale v podstate len na subjektívnom posúdení o tom, že formulácie zvolené autorkou článku neboli nevyhnutné, resp. že neboli náležité, priliehavé a primerané, ktoré otázky súdu vôbec neprináleží riešiť. Odvolací súd v podstate neurobil nič iné, ako úsudok novinára nahradil svojím vlastným, čo je neprípustné,

(vi) súd v danom prípade stanovil neprípustné reštriktívne hranice slobode prejavu a postihol v podstate len mierne a neškodné výroky, hoci žalobca sám svojím správaním v minulosti pravidelne vyvolával odôvodnené úvahy o svojej nervovej labilite.“

Ústavný súd dospel k názoru, že od pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci a so súhlasom účastníkov konania od ústneho pojednávania vo veci samej upustil a rozhodol na neverejnom zasadnutí.

II.

Ústavný súd z obsahu sťažnosti a jej príloh, ako aj zo súvisiaceho spisového materiálu zistil tieto pre posúdenie sťažnosti relevantné skutočnosti:

Žalobou podanou okresnému súdu sa domáhal žalobca ochrany osobnosti a náhrady nemajetkovej ujmy voči sťažovateľke argumentujúc, že v „*najčítanejšom denníku s celoštátnou pôsobnosťou*“, ktorého je sťažovateľka vydavateľom, bola uverejnená séria článkov, ktoré podľa názoru žalobcu svojím obsahom zasiahli neprípustným spôsobom do jeho práva na ochranu osobnosti.

Žalobca argumentoval, že v predmetných článkoch boli zverejnené nepravdivé informácie o jeho zdravotnom stave, keď boli označené články zverejnené pod názvom: „*Nervový kolaps!*“ a „*M. prežíva najťažšie chvíle vo svojom živote!*“.

Okresný súd rozsudkom sp. zn. 14 C/233/2004 zo 14. septembra 2007 podanej žalobe vyhovel a rozhodol o povinnosti sťažovateľky uverejniť v predmetnom denníku ospravedlnenie a z titulu náhrady nemajetkovej ujmy uhradiť žalobcovi sumu 1 000 000 Sk.

Okresný súd prezentoval v rozsudku toto odôvodnenie:

„Z listinných dôkazov a to prefotených článkov denníka Nový čas, súd zistil nasledovné:

V pondelňajšom vydaní denníka Nový čas zo dňa 19.4.2004 je veľkými písmenami vytlačené M.: Nervový kolaps! V článku v ten istý deň autorka J. M. opísala navrhovateľa nasledovne: podliate červené oči, strhaná tvár, nervózne správanie, sprevádzané čudesným pohvizdovaním si. Ďalej uviedla, že volebná noc sa skončila pre V. M. nervovým kolapsom. Ďalej v článku uviedla, že predseda vyzeral hrozne, celý očervenel, nevydal zo seba ani slovko. Báli sme sa o neho, vyzeral, že prežíva nervový kolaps, prezradil nemenovaný muž z M. najbližšieho okolia.

V denníku Nový čas zo dňa 20.4.2004 bolo veľkým nadpisom na prvej strane uvedené M. - Najťažšie hodiny jeho života. Zároveň bolo na tejto titulnej strane uvedené menšími písmenami doslova: V. M. trpí! Prežíva veľmi ťažké chvíle svojho života. Po tom, ako sa dozvedel, že sa nestane slovenským prezidentom nasledoval nervový kolaps. Utešujú ho najbližší, no s najťažším úderom vo svojom živote sa nedokáže zmieriť. V tom istom denníku v článku s názvom M. prežíva najťažšie chvíle vo svojom živote, autorka J. M. uviedla; Je

plný bolesti a zlosti, psychiater označil jeho správanie za grobianske. Len ťažko sa spamätáva z nervového kolapsu, ktorý prežil pár minút po voľbách. Ťažké s ním to má podľa všetkého nielen rodina, ale aj najbližší spolupracovníci.

Denník Nový čas číta každý deň nielen široká slovenská čitateľská verejnosť, ale prostredníctvom internetu ho číta aj veľa zahraničných čitateľov.

Oba články tak ako boli obsahovo napísané i s upútavkami na titulnej strane, mohli v širokej čitateľskej verejnosti vyvolať presvedčenie o zlom zdravotnom stave navrhovateľa, keďže tento mal utrpieť nervový kolaps, z ktorého sa spamätáva.

Autorka článku ohľadom nervového kolapsu navrhovateľa ako tam tvrdila, že u navrhovateľa nastal, neoprela tieto svoje tvrdenia o objektívne pravdivé správy, ale sama usúdila, ako vyplynulo z jej výpovede, že navrhovateľ utrpel nervový kolaps a to z jeho správania, pretože ho pozná. Ako vyplynulo z výpovede svedkyne pani M., táto sa s navrhovateľom osobne nepozná, pozná ho len ako novinárka.

Navrhovateľ hoci je osobou verejne známou je predovšetkým občanom, ktorý má právo na ochranu svojej osobnosti.

Keďže tieto články boli napísané na základe nepravdivých údajov o zdravotnom stave navrhovateľa, uložil súd odporcovi uverejniť v denníku Nový čas ospravedlnenie tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozsudku.

To, že tieto údaje pravdivými neboli, potvrdili vo svojich výpovediach svedkovia MUDr. U. a Ing. K., ktorí vo svojich výpovediach jednoznačne potvrdili, že navrhovateľ sa v čase volieb správal naprosto normálne.

MUDr. U. vo svojej výpovedi zároveň uviedol, že v dôsledku týchto článkov bol navrhovateľ nútený podrobiť sa komplexnej lekárskej prehliadke, aby deklaroval, že je po zdravotnej stránke schopný naďalej zastávať svoju funkciu v HZDS.

Keďže týmito článkami došlo aj k poškodeniu dobrého mena navrhovateľa, nie len ako občana, ale aj politika, zaviazal súd odporcu k náhrade nemajetkovej ujmy tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozsudku. Takúto výšku nemajetkovej ujmy ako je uvedené vo výroku tohto rozsudku, súd považoval za postačujúcu, vzhľadom k preukázaným problémom, ktoré navrhovateľovi v súvislosti s uverejnením týchto článkov vznikli, a to nie len v súkromnom živote, ale hlavne verejnom živote, a preto súd návrh navrhovateľa vo zvyšku zamietol.“

Sťažovateľka rozsudok okresného súdu napadla odvolaním, v ktorom vytýkala konajúcemu súdu, že posúdil zverejnené informácie o nervovom kolapse žalobcu ako nepravdivé informácie, keď podľa názoru sťažovateľky tieto predstavovali hodnotiaci úsudok, ktorého pravdivosť či nepravdivosť preukazovať nemožno. Podľa sťažovateľky v článkoch zverejnené informácie o nervovom kolapse žalobcu a o jeho zlom zdravotnom stave predstavovali primerané hodnotenie správania žalobcu, ktoré malo dostatočný faktický podklad, pričom takto zvolené výrazy nemali ambíciu popisovať jeho zdravotný stav z medicínskeho hľadiska, ale mali byť obrazným vyjadrením situácie, keď „*navrhovateľ stratil nervy*“ a nezvládol volebnú porážku na zodpovedajúcej úrovni. Sťažovateľka v podanom odvolaní zdôraznila, že v dotknutých článkoch bol zverejnený dostatok informácií na to, aby si čitateľ mohol sám vytvoriť vlastný názor na správanie žalobcu, ďalej že žalobca mal v postavení kandidáta na funkciu prezidenta status osoby verejného záujmu a prežívanie výsledkov volieb jednotlivými kandidátmi bolo legitímnym predmetom záujmu čitateľskej verejnosti. Podľa sťažovateľky použitý výrok o nervovom kolapse mal síce provokatívny charakter, no bol absolútne prilihavý vzhľadom na neprístojné správanie žalobcu.

Krajský súd svojím rozsudkom sp. zn. 8 Co 5/2008 z 21. júna 2011 prvostupňové rozhodnutie okresného súdu v časti uloženej povinnosti poskytnúť žalobcovi ospravedlnenie potvrdil, v časti týkajúcej sa náhrady nemajetkovej ujmy rozsudok zrušil a vrátil vec okresnému súdu na ďalšie konanie. V odôvodnení svojho rozhodnutia krajský súd konštatoval správnosť právneho záveru prvostupňového súdu, ktorý považoval obsah článku za „*objektívne spôsobilý spochybníť osobu navrhovateľa, najmä z hľadiska jeho duševného zdravotného stavu, v súvislosti s výkonom verejnej funkcie a navádzať nepriamo k úvahám o jeho zdravotnej nespôsobilosti zastávať verejné funkcie*“.

Krajský súd poukázal na postavenie politikov ako verejných osôb povinných strpieť väčšiu mieru kritiky zameranú na preverenie ich odbornej a morálnej spôsobilosti obstarávať veci verejné a stotožnil sa s argumentáciou sťažovateľky, ktorá výroky o nervovom kolapse žalobcu považovala na rozdiel od prvostupňového súdu za „*jej subjektívne názory vyvedené zo správania a výzoru navrhovateľa v deň prezidentských volieb, ako aj z poznania jeho správania vo verejnom (politickom) živote v minulosti*“, teda za hodnotiace úsudky. Na tomto mieste poukázal krajský súd na potrebu preskúmať, či

prezentovaný hodnotiaci úsudok, resp. jeho forma mala primeranú povahu a či jeho základnou motiváciou nebolo zneváženie či škandalizácia osoby žalobcu. Krajský súd dospel k záveru, že výraz nervový kolaps použitý v titulnej upútavke článku vzhľadom na kontext celého článku nebol použitý vo význame zhodnotenia zdravotného stavu žalobcu, ale ako obrazné vyjadrenie skutočnosti, že žalobca nezvládol volebnú porážku. Na druhej strane, v súvislosti so zverejnenými informáciami o zlom psychickom stave žalobcu sa krajský súd s obranou sťažovateľky nestotožnil a nepovažoval označené informácie za obrazné zhodnotenie správania žalobcu. Krajský súd dôvodil: *„Autorka článku preto svoj úsudok o nervovom kolapse navrhovateľa a jeho zlom psychickom stave mohla oprieť jedine o poznanie správania navrhovateľa z minulosti, o jeho správanie v prezidentských voľbách (nepodanie ruky víťazovi, nekomunikovanie s novinármi, popískovanie si) a o jeho výzor po volebnej noci (strhaná tvár, nervózne správanie, červené oči). Len na základe týchto objektívne existujúcich faktov však odvolací súd nepovažoval vyvodený hodnotiaci úsudok o nervovom kolapse navrhovateľa a o jeho zlom psychickom stave za adekvátny a primeraný týmto zisteniam, kedy použité expresívne výrazy (nervový kolaps, zlý psychický stav) podľa názoru odvolacieho súdu vybočili z medzí nutných k dosiahnutiu sledovaného a spoločensky uznávaného účelu, a to sprostredkovať verejnosti reakciu neúspešného kandidáta v prezidentských voľbách. Hodnotiaci úsudok tak pôsobil difamačne vzhľadom na expresívne prehnané vykreslenie prežívania porážky navrhovateľa ako nervového kolapsu s vážnym dopadom na jeho psychický stav (zlý) vo verejnosti a prioritne tak slúžil na prítiahnutie pozornosti čitateľskej verejnosti ako na dosiahnutie legitímneho cieľa v podobe informovania verejnosti. Podľa názoru odvolacieho súdu tak hodnotiace úsudky vybočili z medzí všeobecne uznávaných pravidiel slušnosti a ohľaduplnosti, čím stratili charakter korektného úsudku, a tým sa ocitli mimo medzí právnej ochrany.“*

Krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia uzavrel, že hodnotiace úsudky prezentované v článkoch tak prekročili aj prípustnú mieru zjednodušenia či skreslenia skutočností a na ich základe mohol bežný čitateľ skutočne nadobudnúť *„silný a presvedčivý dojem o nervovom zrútení navrhovateľa či pochybnosti o jeho duševnom zdraví“*.

III.

A. Právne východiská

Podľa čl. 124 ústavy je ústavný súd nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických a právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd

Podľa čl. 26 ods. 1 ústavy sloboda prejavu a právo na informácie sú zaručené.

Podľa čl. 26 ods. 2 ústavy každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.

Podľa čl. 26 ods. 3 ústavy cenzúra sa zakazuje.

Podľa čl. 26 ods. 4 ústavy slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.

Podľa čl. 10 ods. 1 dohovoru každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice.

Podľa čl. 10 ods. 2 dohovoru výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti

v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.

Súčasťou stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napr. II. ÚS 78/05, I. ÚS 310/08, I. ÚS 471/2012) je aj právny názor, podľa ktorého všeobecný súd zásadne nemôže byť sekundárnym porušovateľom základných práv hmotného charakteru, ak toto porušenie nevyplýva z toho, že všeobecný súd súčasne porušil ústavnoprocenčné princípy vyplývajúce z čl. 46 až čl. 48 ústavy, resp. čl. 6 ods. 1 dohovoru, inými slovami, bez možnosti vyslovenia porušenia práv sťažovateľa procesnoprávneho charakteru (podľa čl. 46 ods. 1 a 2, čl. 47 ods. 2 a čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru) nemožno dospieť ani k záveru o porušení jeho základných práv hmotného charakteru.

Sťažovateľka námietku porušenia čl. 46 ods. 1 ústavy, príp. čl. 6 ods. 1 dohovoru explicitne v petite svojej sťažnosti neformulovala.

Treba však povedať, že z hľadiska označenej judikatúry v prípade sťažovateľky ide o špecifickú situáciu, kde mali konajúce súdy, u ktorých bola ochrana práva na súkromie uplatnená, zásadne pozíciu potenciálneho primárneho (nie sekundárneho) porušiteľa základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ústavy a práva podľa čl. 10 dohovoru, (ako základného práva hmotného charakteru), keďže žiadny prechádzajúci potenciálny primárny porušiteľ základného práva podľa čl. 26 ústavy a práva podľa čl. 10 dohovoru neexistuje.

Vzhľadom na uvedenú skutočnosť ústavný súd postupoval v intenciách judikatúry ústavného súdu, ktorá na označené špecifikum reflektuje (pozri napr. II. ÚS 326/09, IV. ÚS 448/2012, III. ÚS 42/09), a teda rozhodoval priamo o sťažovateľkou uplatnenej námietke porušenia základného práva podľa čl. 26 ústavy a práva podľa čl. 10 dohovoru.

Sloboda prejavu

Sloboda prejavu vo všetkých štátoch vybudovaných na demokratických princípoch predstavuje jeden zo základných pilierov demokracie a uplatňuje sa nielen voči informáciám a myšlienkam, ktoré sú prijímané priaznivo, resp. sú pokladané za neškodné či neutrálne, ale aj voči tým, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú štát alebo časť

obyvateľstva. To je dané požiadavkami pluralizmu, znášateľnosti a otvorenosti, bez ktorých nemožno hovoriť o demokratickej spoločnosti (rozsudok ESLP Handyside proti Spojenému kráľovstvu zo 7. decembra 1976, sťažnosť č. 5493/72).

Ako explicitne z obsahu limitačnej klauzuly v čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru vyplýva, ktokoľvek, kto vykonáva slobodu prejavu, má aj určité povinnosti a nesie určitú zodpovednosť, v rámci ktorých nesmie prekročiť isté hranice stanovené v záujme štátnej bezpečnosti, ochrany práv a slobôd iných a ostatných tu vymedzených relevantných sociálnych potrieb. Takto prezentované výnimky ohraničujúce slobodu prejavu si však vyžadujú úzku interpretáciu, kde potreba obmedzenia slobody prejavu musí byť preukázaná presvedčivým spôsobom, a to vzhľadom na význam tejto slobody garantujúcej ducha tolerancie demokratickej spoločnosti.

Sloboda prejavu v kolízii s právom na súkromie

Jadrom ochrany ľudských práv je vždy snaha o maximalizáciu hodnôt slobody, rovnosti a dôstojnosti jednotlivcov, ktoré predstavujú určité spojené nádoby, kde nie je možná ich absolutizácia, ale len rozumné vyvažovanie.

V tejto súvislosti ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre viackrát zdôraznil, že každý konflikt vo vnútri systému základných práv a slobôd treba riešiť prostredníctvom ich spravodlivej rovnováhy (pozri PL. ÚS 22/06, PL. ÚS 6/04, III. ÚS 34/07). Všetky základné práva a slobody sa chránia len v takej miere a rozsahu, kým uplatnením jedného práva alebo slobody nedôjde k neprimeranému obmedzeniu, či dokonca popretiu iného práva alebo slobody (PL. ÚS 7/96).

Judikatúra ESLP, ktorú ústavný súd konštantne vo svojej rozhodovacej činnosti zohľadňuje a ktorá pokrýva prípady kolízie práva na ochranu súkromia s právom na slobodu prejavu, sa vyznačuje značnou rôznorodosťou, kde každý prípad je jedinečný, preto nie je možné vyvodiť z nej striktné všeobecné pravidlá, práve naopak, tieto prípady si vyžadujú náležité posúdenie skutkových okolností prípadu a následné starostlivé vyvážanie týchto vzájomne protichodných garancií.

Kritéria posúdenia miery ústavnej ochrany slobody prejavu pri kolízii s osobnostnými právami

I napriek spomínanej rôznorodosti judikatúry existuje v oblasti difamačných sporov niekoľko základných orientačných kritérií, ktoré zvyknú byť zohľadňované pri riešení otázky ochrany osobnostných práv v strete so slobodou prejavu a ktorých systematickým posúdením možno uzavrieť, či bude daná prednosť ochrane slobody prejavu, alebo naopak, osobnostným právam. Medzi uvedené základné kritériá patria status osoby, do ktorej osobnostných práv bolo zasiahnuté, obsah a forma prejavu, status autora prejavu, úmysel, cieľ a motív autora prejavu.

1. Status osoby, do ktorej osobnostných práv bolo zasiahnuté

Najvšeobecnejšia klasifikácia osôb, do ktorých osobnostných práv malo byť výkonom slobody prejavu zasiahnuté, je ich rozdelenie na osoby verejné a osoby súkromné, teda radových občanov, ktorí nezastávajú žiadnu zvláštnu funkciu ani inú významnú spoločenskú rolu.

Osoby verejné možno ďalej rozčleniť na osoby verejne činné a osoby verejne známe. Kategória osôb verejne činných zahŕňa všetky osoby, ktoré sa nejakým spôsobom podieľajú na výkone verejnej moci (politici vrátane regionálnych politikov a kandidátov vo voľbách, sudcovia ako špecifická kategória, štátni úradníci, predstavitelia ozbrojených zložiek, iní verejní činitelia a pod.). Tieto osoby spravidla zastávajú volené či menované funkcie, výkon ktorých podlieha kontrole zo strany verejnej mienky ako často jedinej novej podobe neformálneho sankčného mechanizmu. Skupinou disponujúcou v tejto kategórii najužším ochranným filtrom sú politici. Vedľa skupiny osôb verejne činných je vymedzená skupina osôb verejne známych, u ktorých verejná známosť môže byť daná tým, že vynikajú v určitých aktivitách, poprípade sa významne angažujú v určitých záležitostiach verejného záujmu (celebrity, členovia kráľovskej rodiny, u ktorých je však potrebné rozlišovať, či zastávajú nejakú oficiálnu funkciu, pretože pokiaľ áno, majú rovnaký status ako politici, významní podnikatelia, public figures by conduct – osoby, ktoré vstúpia do verejnej arény svojím konaním, napr. nejakým kontroverzným činom a následne sa k veci vyjadrujú v médiách).

Dôvody odlišného vymedzenia hraníc možných zásahov do osobnostných práv u verejných osôb možno vidieť jednak v skutočnosti, že vstupom do verejného priestoru musia tieto osoby preukázať vyššiu mieru tolerancie, teda strpieť vyššiu mieru záujmu o ich osobu, a jednak v tom, že vďaka tomuto svojmu postaveniu majú tieto osoby väčšie možnosti prístupu do médií, teda väčšie možnosti oponovať nožnej kritike, než je to u osôb súkromných.

2. Obsah a forma prejavu

Pri posudzovaní miery zásahu do osobnostných práv je vždy kľúčovým kritériom posúdenia nevyhnutnej miery ochrany slobody prejavu samotný obsah tohto prejavu. Z hľadiska tohto kritéria je potrebné zvažovať predovšetkým to, do akej miery sa prejav týka politických záležitostí, resp. záležitostí verejného záujmu („public interest“).

Tiež je relevantné, či je obsah prejavu formulovaný ako skutkové tvrdenie alebo ako hodnotiaci úsudok.

Čím viac sa difamačný prejav dotýka veci verejného záujmu, tým viac platí prezumpcia práva tento prejav realizovať; v tomto zmysle najsilnejšou prezumpciou ochrany disponujú politické prejavy, teda prejavy týkajúce sa správy veci verejných. Ochrana politických prejavov úzko súvisí s jednou z funkcií slobody prejavu, ktorou je umožniť jednotlivcom čo najširšiu participáciu na moci a kontrolu moci. Zdravá demokracia si vyžaduje, aby bola vládnuca moc vystavená podrobnému drobnohl'adu nielen zo strany zákonodarcu a súdov, ale aj zo strany verejnosti a médií (pozri napr. rozsudky ESĽP Sener proti Turecku z 18. júla 2000, s'ťažnosť č. 26680/95; Lombardo a ďalší proti Malte z 24. apríla 2007, s'ťažnosť č. 7333/06), preto sa vládnuca moc musí zdržať prijímania reštriktívnych opatrení majúcich odradzujúci účinok na politickú debatu (pozri rozsudok ESĽP Castells proti Španielsku z 23. apríla 1992, s'ťažnosť č. 11798/85). Z uvedených dôvodov by mali vnútroštátne sudy čo najintenzívnejšiemu prieskumu podrobiť práve zásahy do prejavov namierených proti vláde a politikom (pozri rozsudky ESĽP Piermont proti Francúzsku z 20. marca 1995, s'ťažnosť č. 15773/89 a Ceylan proti Turecku z 8. júla 1999, s'ťažnosť č. 23556/94).

Pri prejave majúcom charakter skutkových tvrdení sa posudzuje atribút pravdivosti či nepravdivosti, avšak pri prejave názorov (hodnotiacich úsudkoch) to z povahy vecí možné nie je. Východiskovým rozhodnutím v tejto otázke je prípad *Lingens* proti Rakúsku (rozsudok ESĽP z 8. júla 1986, sťažnosť č. 9815/82), kde ESĽP požiadavku preukázania pravdivosti hodnotiaceho úsudku kvalifikoval ako rozpornú s čl. 10 dohovoru, teda porušujúcu slobodu prejavu („existencia faktov môže byť dokázaná, ale pravdivosť hodnotiacich úsudkov preukázať nemožno“). Kategorizácia výrokov na skutkové tvrdenia a hodnotiace úsudky predstavuje dva modelové atribúty, ktoré možno jednotlivým výrokom prisúdiť, pričom v hraničných a sporných prípadoch môže jeden výrok obsahovať tak atribút skutkového tvrdenia, ako aj atribút hodnotového súdu. Navyše, posudzovaný výrok musí byť vyhodnotený v širšom kontexte, a teda rozhodujúce bude celkové vyznenie dotknutého prejavu.

3. Status autora prejavu

Frekventovanou skupinou autorov difamačných prejavov či iných zásahov do práva na ochranu osobnosti sú novinári, resp. médiá. Európsky súd pre ľudské práva v rámci svojej judikatúry zdôrazňuje nezastupiteľnú úlohu novinárov ako strážnych psov demokracie („public watchdog“), ktorí sa významne podieľajú na formovaní verejnej mienky a stimulácii verejnej debaty o otázkach verejného záujmu (prípady *Cumpăna* a *Măzare* proti Rumunsku, rozsudok ESĽP zo 17. decembra 2004, sťažnosť č. 33348/96). Z tohto stanoviska odvodzuje judikatúra ESĽP špecifickú ochranu tlače, kde pred hrozbou príliš rozsiahlych odškodnení v prípadoch možných omylov a z toho vyplývajúceho strachu informovať o kontroverzných prípadoch poskytuje periodickej tlači, resp. ostatným médiám privilegium určitej miery nepresnosti. Požiadavka úplne presných skutkových tvrdení by totiž znamenala pre novinárov bremeno nesplniteľných nárokov, a preto sú v záujme zachovania slobody tlače akceptovateľné aj určité zjednodušenia, pričom smerodajné je, aby celkové vyznenie určitej informácie zodpovedalo pravde.

4. Kritérium úmyslu, cieľa a motívu

Východiskom požiadavky posudzovať aj otázku cieľa, motivácie, precíznosti práce a dobrej viery novinára, resp. autora prejavu pri zverejnení difamačných výrokov či iných zásahov ako relevantného kritéria na vyváženie slobody prejavu a ochrany osobnostných práv je koncepcia „chilling effect“, teda zohľadnenie možného odradzujúceho účinku prípadných sankcií pre verejnú debatu pro futuro. Čím viac sú na strane autora difamačného prejavu zreteľné snaha dopátrať sa pravdy, verifikovať údaje, resp. snaha vynaložiť potrebnú profesijnú precíznosť, tým viac bude potrebné zohľadniť váhu slobody prejavu, pretože na rozdiel od úmyselných difamácií je takéto konanie pre rozvoj demokracie prospešné aj za cenu zverejnenia určitých nepresností v niektorých prípadoch.

Uvedené štyri kritériá majú v difamačnej judikatúre relatívne pevné postavenie, čo však neznamená, že sa v sporoch o vyvažovanie slobody prejavu a osobnostných práv nezohľadňujú aj iné faktory. Vo väčšine prípadov zohráva významnú úlohu aj povaha média, resp. fóra, na ktorom bol prejav realizovaný. Vo všeobecnosti platí, že čím väčšiu publicitu má difamačný prejav, tým musí byť rozširovateľ opatrnejší, v hierarchii verejných informačných prostriedkov najväčší potenciál poškodiť dotknutú osobu majú audiovizuálne informačné prostriedky (televízia), hneď po nich nasledujú celoštátne periodiká s vysokým nákladom (Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francúzsku, rozsudok ESĽP z 22. októbra 2007, sťažnosť č. 21279/02 a č. 36448/02).

B. K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľky na slobodu prejavu zaručeného čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy a práva na slobodu prejavu zaručeného čl. 10 ods. 1 dohovoru

Ústavný súd už v minulosti viackrát judikoval, že základné práva obsiahnuté v ústave vykladá v intenciách dohovoru, teda v intenciách judikatúry ESĽP. Tak to je aj v súvislosti s danou problematikou.

Z hľadiska metodologického pri sťažnostiach týkajúcich sa namietaného porušenia čl. 10 dohovoru po uznaní, že ide o vec spadajúcu do pôsobnosti označeného článku, ESĽP presúva svoju pozornosť na skúmanie ospravedlniteľnosti takéhoto zásahu z pohľadu

limitov vymedzených čl. 10 dohovoru. Ako prvé nastupuje posúdenie kritéria legality (že k zásahu došlo na základe zákona), potom legitímnosti (že k zásahu došlo pre účely niektorého zo záujmov vymedzených čl. 10 ods. 2 dohovoru) a napokon proporcionality zásahu, teda že zásah bol v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa nevyhnutný.

V posudzovanom prípade sťažovateľky došlo k obmedzeniu slobody prejavu na zákonnom podklade, ktorý predstavujú ustanovenia § 11 a nasledujúcich Občianskeho zákonníka, pričom toto obmedzenie sledovalo legitímny cieľ – ochranu práva na súkromie tretej osoby, resp. práva na ochranu jej osobnosti.

Kritérium proporcionality aplikované pri posudzovaní zásahov do slobody prejavu vyžaduje adekvátne vyváženie dvoch navzájom si konkurujúcich záujmov, v konkrétnom prípade sťažovateľky, na jednej strane garancie slobody prejavu, na druhej strane záujmu na ochrane práv jednotlivca na súkromie. Pri zodpovedaní otázky, či napadnutý zásah do slobody prejavu bol v demokratickej spoločnosti nevyhnutný, je potrebné vychádzať z toho, že adjektívum „nevyhnutný“ predpokladá existenciu „naliehavej sociálnej potreby“.

Sťažovateľka je toho názoru, že v jej prípade konajúci súd slobode prejavu „*stanovil neprípustné reštriktívne hranice*“. V rámci svojej argumentácie prezentovala sťažovateľka nesúhlas so závermi rozsudku krajského súdu, ktorý podľa vyjadrenia sťažovateľky na jednej strane kvalifikoval žalobcom napadnuté výroky ako hodnotiace úsudky, ktoré mali svoj skutkový základ, no na druhej strane hodnotil tieto výroky vo vzťahu k prezentovaným faktom ako neadekvátne a neprimerané. Naopak, sťažovateľka považovala v článkoch uverejnené výroky za nevybočujúce z medzí prípustnej kritiky odvolávajúc sa pritom na prezentovaný skutkový základ vrátane kontroverznej mediálnej prezentácie žalobcu v minulosti, ďalej na privilégium novinárov preháňať, provokovať, a teda zveličovať, a v neposlednom rade aj na status žalobcu – aktívneho politika zaťažného väčším bremenom tolerancie voči verejnej kritike.

Z hľadiska ústavnej akceptovateľnosti napadnutého rozsudku krajského súdu a jeho konformnosti s dohovorom bolo úlohou ústavného súdu posúdiť, či bol zásah do slobody prejavu sťažovateľky primeraný, teda či zodpovedal zmienenej požiadavke proporcionality, inými slovami, či konajúci súd náležite zohľadnil a vyvážil v intenciách zmienených orientačných kritérií všetky relevantné okolnosti prípadu sťažovateľky a konflikt slobody prejavu sťažovateľky s osobnostnými právami žalobcu rozhodol v duchu požiadavky spravodlivej rovnováhy.

Je nesporné, že v čase uverejnenia dotknutých článkov bol žalobca poslancom parlamentu, predsedom politickej strany a súčasne neúspešným kandidátom prezidentských volieb, ktoré boli témou označených článkov, a teda musel zniesť v súlade so stabilizovanou judikatúrou v porovnaní s inými osobami vyššiu mieru kritiky. Na túto skutočnosť krajský súd formálne reflektoval, keď v odôvodnení rozsudku prezentoval postavenie žalobcu ako politika patriaceho ku kategórii „public figures par excellence“, pre ktorú platia širšie limity prijateľnej kritiky. Paradoxne však krajský súd okolnosť statusu žalobcu pri vyvažovaní presunul skôr na opačnú stranu a zohľadnil ju v neprospech sťažovateľky. V rozsudku totiž položil dôraz na potenciálny negatívny dopad difamačného prejavu na ďalšiu politickú aktivitu žalobcu.

V súvislosti s posúdením kritériá obsahu prejavu ústavný súd poukazuje na kľúčové poslanie tlače, ktorým je predovšetkým vyhľadávanie a rozširovanie informácií a myšlienok o otázkach verejného záujmu, kde je nespochybniteľným právom verejnosti takéto informácie dostať. K takýmto otázkam verejného záujmu patria v prvom rade informácie súvisiace s činnosťou štátnej moci, ako aj osôb, ktoré ju reprezentujú, teda osôb pôsobiacich vo verejnom živote. Tieto otázky „môžu a majú byť verejne posudzované“ (pozri nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 453/03). Legitímnu tému verejného záujmu nepochybne tvoria aj informácie o osobách politikov, ktoré sa týkajú spôsobu ich vystupovania na verejnosti a štýlu ich komunikácie, pretože poskytujú verejnosti možnosť odhaliť osobnostný profil politických vodcov, a vytvoriť si tak názor na ich personálne kvality.

Ako už bolo povedané, žalobca v materiálnej dobe bol politikom a súčasne kandidátom vykonaných prezidentských volieb, predstavoval teda potenciálny terč prísnej verejnej kontroly jeho osobnej spôsobilosti obstarávať veci verejné, ktorá nepochybne zahŕňa aj overenie spôsobilosti profesionálneho vystupovania na verejnosti odrážajúcu popri zárukách odbornosti aj záruky primeraných duševných dispozícií politika.

Odobrat' s'ťažovateľke právo „špekulovať“ o „nervovej labilitate“ politika, pokiaľ mala na takéto hodnotiace úvahy postačujúce fakty, by bolo v zjavnom rozpore s eminentnou úlohou, ktorú médiá a novinári v právnom štáte plnia. Na tomto mieste ústavný súd opätovne zdôrazňuje, že v otvorenej demokratickej spoločnosti majú nárok na ochranu nielen informácie a myšlienky neutrálneho rázu, ale aj tie, ktoré urážajú, šokujú, či znepokojujú.

Krajský súd, i keď súhlasil so s'ťažovateľkou, že dotknuté výroky v článku obsiahnuté predstavovali hodnotiace úsudky autorky prejavu, považoval použité výrazy za neprimerané, poškodzujúce dobrú povesť žalobcu.

Judikatúra ústavného súdu si aj v uvedenom smere osvojila prístup ESLP, ktorý hodnotiacim úsudkom, u ktorých ich subjektívny charakter vylučuje dôkaz pravdy, poskytuje ochranu, pokiaľ tieto vychádzajú z dostatočného faktického základu (pozri napr. rozsudky ESLP Jeruzalem proti Rakúsku z 27. februára 2001, s'ťažnosť č. 26958/95; Dyuldin a Kislov proti Rusku z 31. júla 2007, s'ťažnosť č. 25968/02).

Hodnotiace úsudky prezentované v článku sa opierali o objektívne existujúce fakty (nepodanie ruky víťazovi volieb, odmietnutie komunikácie s novinármi, „*popiskovanie si*“, výzor žalobcu po volebnej noci – strhaná tvár, nervózne správanie, červené oči; kontroverzné mediálne vystupovanie žalobcu v minulosti), čo nespochybňuje ani krajský súd.

Ústavný súd je toho názoru, že autorka článku zachovala primeranú opatrnosť a vysvetlila dostatočne podklady pre svoje domnienky o žalobcovej indispozícii prijať na zodpovedajúcej úrovni volebnú porážku.

Novinárska sloboda zahŕňa možnosť uchýliť sa aj k určitému stupňu zjednodušenia, prehánania a dokonca provokácie. V tomto smere ústavný súd poukazuje na úlohu titulku ako pútača používaného v printových médiách (zvlášť ak ide o médium bulvárneho typu,

ako je tomu v prípade sťažovateľky), vo svojej judikatúre ustálil akceptovateľnosť titulkov obsahujúcich expresívnejšie, provokujúce či zveličujúce vyjadrovacie prostriedky.

Namietané články obsahovali titulok provokačného nádychu („*Nervový kolaps*“) a zveličujúce výroky („*zlý psychický stav*“), tieto však boli prezentované s náležitým vyvážením, keďže samotný obsah článkov prezentoval dostatok informácií tvoriacich reálny faktický základ, prostredníctvom ktorého mal čitateľ možnosť vytvoriť si „vlastný čitateľský úsudok“ na správanie žalobcu, a to je jeden z podstatných faktorov, ktorý bolo potrebné zohľadniť. Ústavný súd sa dokonca domnieva, že hranice akceptovateľnej kritiky vo svojom konkrétnom prípade rozšíril samotný žalobca, a to svojím postojom, keď zvolil rozhodne neštandardný spôsob a odmietol mediálnu konfrontáciu s výsledkami volieb.

Relevantným aspektom prípadu sťažovateľky je aj identifikácia miesta uverejnenia posudzovaného článku. Vo všeobecnosti sa s okolnosťou hromadnej distribúcie informácie spája nárok na vyššiu mieru ochrany osobnostných práv. Posudzovaný článok bol uverejnený v denníku s celoštátnou pôsobnosťou (a podľa všetkého s vysokým nákladom). V danom prípade v intenciách judikatúry ústavného súdu je potrebné vnímať kritérium miesta distribúcie v spojení s kritériom statusu autora prejavu. Pokiaľ je autorom prejavu novinár, tak ako to je v prípade sťažovateľky, tak jeho privilegované postavenie do určitej miery neutralizuje kritérium miesta zaznenia prejavu. Rovnako silným neutralizačným faktorom je aj okolnosť statusu žalobcu, ktorý ako aktívny politik v inkriminovanej dobe v porovnaní s bežnými súkromnými osobami disponoval širokými možnosťami realizovať svoju mediálnu obhajobu voči prednesenej kritike.

Hodnotiace úsudky obsiahnuté v inkriminovaných článkoch boli prezentované v priebehu živej politickej diskusie, keď mali médiá širokú slobodu sprostredkovať verejnosti prežívanie výsledkov volieb zo strany zúčastnených kandidátov, či už úspešných alebo neúspešných. S ohľadom na úlohu novinárov poskytovať informácie a myšlienky týkajúce sa verejného života, aj keď tieto urážajú, šokujú či znepokojujú, ústavný súd konštatuje, že v článkoch použité expresívnejšie a zveličujúce výrazy, v kontexte obsahu článku, resp. konkrétnych faktov tu uvedených, neprekročili hranice akceptovateľnej

kritiky. Navyše, žalobca ako prominentný politik bol povinný zniesť bremeno mediálnej kritiky a prejavíť voči nej väčšiu mieru tolerancie.

Ústavný súd konštatuje, že rozhodnutie konajúcich súdov sa neopieralo o akceptovateľné vyhodnotenie relevantných skutočností, a preto zásah do sťažovateľkinej slobody prejavu nebol v demokratickej spoločnosti nevyhnutný. Ústavný súd preto dospel k záveru, že základné právo sťažovateľky zaručené čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy a právo zaručené čl. 10 ods. 1 dohovoru porušené boli (1. bod výroku nálezu).

C. K namietanému porušeniu základného práva sťažovateľky na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 4 ústavy a práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 2 dohovoru

Sťažovateľka namietala aj porušenie svojho základného práva na slobodu prejavu podľa čl. 26 ods. 4 ústavy a práva na slobodu prejavu podľa čl. 10 ods. 2 dohovoru.

Zmyslom ústavy a dohovoru je garantovať práva, ktoré nie sú iba teoretické či iluzórne, ale ktoré sú praktické a efektívne, a tento princíp je potrebné rešpektovať aj pri posudzovaní zásahov do práva na slobodu prejavu, ktoré však nie je právom absolútnym. Ako už bolo uvedené, obsah čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru predstavuje základnú limitačnú klauzulu podmienok, pri splnení ktorých je možné slobodu prejavu obmedziť.

Ústava v čl. 26 ods. 4 obmedzenie slobody prejavu viaže na splnenie dvoch podmienok – formálnej a materiálnej. Formálnou podmienkou je obmedzenie slobody prejavu právnym predpisom s právnou silou zákona a materiálnou podmienkou sú taxatívne uvedené opatrenia, ktoré však musia vykazovať znak nevyhnutnosti.

Obdobne podľa čl. 10 ods. 2 dohovoru zásahy do práva na slobodu prejavu sú v súlade s týmto článkom, iba ak sú: (i) stanovené zákonom, (ii) nevyhnutné v demokratickej spoločnosti a (iii) v záujme taxatívne určených zvláštnych cieľov. Dohovor i ústava vyžadujú kumulatívne splnenie týchto podmienok, pričom chránia nielen

samotnú podstatu myšlienok a informácií, ale tiež spôsob, ktorým sú vyjadrené (rozsudok ESĽP vo veci Oberschlick; pozri tiež m. m. PL. ÚS 15/98).

Inými slovami, každá z týchto noriem je dôležitým kriteriálnym nástrojom na posúdenie zásahu do slobody prejavu (legality a legitímnosti), zároveň však aj interpretačným pravidlom (nevyhnutnosť zásahu pre dosiahnutie taxatívne určeného účelu či cieľa). Na druhej strane čl. 26 ods. 4 ústavy ani čl. 10 ods. 2 dohovoru primárne negarantujú individuálne práva osôb. Normatívny obsah týchto článkov predurčuje ich priamu aplikáciu skôr v inom type konania pred ústavným súdom (konanie o súlade právnych predpisov s ústavou, resp. s dohovorom), k čomu napokon vo veci sp. zn. PL. ÚS 15/98 aj došlo.

Ústavný súd súc si vedomý toho, že vo viacerých jeho doterajších rozhodnutiach v obdobných veciach (napr. II. ÚS 340/09, IV. ÚS 284/2012) došlo k vysloveniu porušenia aj čl. 26 ods. 4 ústavy a čl. 10 ods. 2 dohovoru v spojení s čl. 26 ods. 1 a 2 ústavy, resp. s čl. 10 ods. 1 dohovoru, v snahe poukázať na uvedený rozdielny charakter týchto článkov, pričom v konkrétnych okolnostiach prípadu ani nezistil priamu vecnú súvislosť posudzovaného rozsudku krajského súdu s nimi, v tejto časti sťažnosti nevyhoviel (4. bod výroku nálezu).

Zároveň ústavný súd zdôrazňuje, že tento právny názor sa nijakým spôsobom nedotkol oprávnených záujmov sťažovateľky, pretože vyslovením porušenia jej práv v rozsahu 1. bodu výroku nálezu a zrušením napadnutého rozhodnutia krajského súdu jej bola poskytnutá plnohodnotná ochrana pred zásahom do jej práv a slobôd.

IV.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti a svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím boli porušené práva alebo slobody, takéto rozhodnutie zruší. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Na základe toho, že ústavný súd rozhodol o porušení označených práv sťažovateľky napadnutým rozsudkom krajského súdu, v súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy toto rozhodnutie

zrušil a vrátil vec krajskému súdu na ďalšie konanie, v ktorom bude tento viazaný právnym názorom ústavného súdu (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde).

Sťažovateľka prostredníctvom svojho právneho zástupcu žiadala, aby jej ústavný súd priznal náhradu trov konania pred ústavným súdom.

Pri stanovení výšky priznanej náhrady trov právneho zastúpenia sťažovateľky vychádzal ústavný súd z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) s tým, že predmet konania pred ústavným súdom (konanie o sťažnosti v zmysle čl. 127 ústavy) je v zásade nevyjadriteľný v peniazoch a je nezameniteľný s primeraným finančným zadost'účením alebo s hodnotou predmetu sporu, o ktorom sa koná pred všeobecným súdom (napr. I. ÚS 129/03, III. ÚS 11/05, III. ÚS 142/06).

Podľa ustanovenia § 11 ods. 3 v spojení s ustanovením § 1 ods. 3 vyhlášky je odmena advokáta (základná tarifa) v konaní pred ústavným súdom za jeden úkon právnej služby 1/6 z výpočtového základu. Základom na výpočet náhrady za úkon právnej služby vykonaný v roku 2011 je v danom prípade priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2010 v sume 741 €, za úkon právnej služby vykonaný v roku 2012 priemerná mesačná mzda zamestnanca hospodárstva Slovenskej republiky v prvom polroku 2011 v sume 763 €.

Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby v roku 2011 v konaní pred ústavným súdom predstavuje sumu 123,50 € a hodnota režijného paušálu je 7,41 €, v prípade úkonu právnej služby vykonaného v roku 2012 je základná sadzba tarifnej odmeny sumu 127,16 € a hodnota režijného paušálu 7,63 €.

Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom v súlade s uvedenými ustanoveniami vyhlášky za 2 úkony právnej služby vykonané v roku 2011 (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, písomné podanie vo veci – sťažnosť) a náhradu režijného paušálu za dva úkony podľa

vyhlášky, ako aj náhradu za 1 úkon právnej služby vykonaný v roku 2012 a režijného paušálu za jeden úkon.

Ústavný súd takto priznal sťažovateľke podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde náhradu trov právneho zastúpenia v celkovej sume 531,40 €.

Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

K tomuto rozhodnutiu sa podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde pripája odlišné stanovisko sudcu Ľubomíra Dobríka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. januára 2014